

GUSTAU MUÑOZ

No solament França

El desenllaç de la primera volta de les eleccions presidencials franceses ha provocat una mena de crisi de consciència, i no tan sols a França. Amb l'ascens fulminant d'una extrema dreta populista i xenòfoba, el país de la Revolució i dels Drets de l'Home se suma –o, millor, destapa de manera esclatant el que ja hi era present– a tendències semblants que proliferen arreu d'Europa, exemplificades pels èxits de Haider a Àustria, de Bossi i Fini (amb l'aixopluc de Berlusconi) a Itàlia, per l'avenç d'opcions similars a Dinamarca o a Holanda, o per la violència xenòfoba quotidiana a Alemanya, sobretot a l'Est.

El fet cridaner és que això passe al cor polític d'un país central, de gran tradició democràtica, i en absència d'una crisi social devastadora. Perquè, més aviat, en el darrer període França, un dels països més rics del món occidental, ha millorat els seus resultats econòmics. Ha crescut més que Alemanya, ha creat llocs de treball, ha controlat la inflació, ha augmentat les exportacions. Fins i tot s'hi han recuperat les taxes de natalitat. I, a més, França, malgrat les privatitzacions o la flexibilització del mercat de treball, no ha avançat tant per la via desestabilitzadora del desmantellament de l'estat del benestar com ho han fet altres països.

En aquestes condicions, la radicalització pels extrems i l'èxit del populisme xenòfob, ultranacionalista i demagògic de Le Pen planteja grans incògnites i llança presagis ombrívols més enllà de França mateixa, i revela un corrent de fons molt fort. Les lectures en clau de crisi del sistema de partits, d'abstencionisme, de dispersió d'opcions, o de vot de protesta, poden fornir algun element explicatiu. Però serien de tota manera insuficients. I poc solvents com la insistència paranoide en la metafísica d'una suposada patologia francesa gairebé congènita.

Les causes de tot plegat semblen molt profundes, i tindrien a veure amb el mal-estar difús amb aspectes centrals d'allò que de vegades se'n diu la modernitat

avançada. Hom addueix el trauma de la inseguretat ciutadana (real, però indegudament esbombada), lligada a la fallida dels mecanismes d'integració i cohesió social. Però més enllà d'això, una societat envellida i conservadora reacciona davant reptes que no acaba d'entendre, que la superen. El mateix èxit econòmic genera, paradoxalment, malestar. Un dels seus ressorts, la flexibilitat, provoca angoixa. Alhora, es produeix un canvi en l'estructura de la demanda de treball, que reclama nivells més alts de formació, difícils d'aconseguir.

**“El que crida
l'atenció
de l'ascens de
l'extrema dreta
a França és que
passe en un país
de gran tradició
democràtica”**

França necessita la immigració, que és font de dinamisme econòmic, i alhora un sector social consistent en rebutja els efectes. La immigració és clau per fer rutilar l'economia, per cobrir llocs de baixa qualificació, per equilibrar els comptes públics, per assegurar les pensions. Però una immigració nodrida altera el paisatge social i comporta l'erosió de seguretats bàsiques, de tipus identitari i cultural.

Això és percebut en termes negatius per un espectre social ampli i, sobretot, pels sectors més vulnerables que sofreixen els embats d'aquesta forma de modernitat i que comparteixen espais (laborals, d'habitatge, de relació) amb una immigració culturalment distant. La tradicional política integradora –assimilis-

ta– francesa, basada en l'escola i en els valors republicans, que afavoreixen les naturalitzacions i la nacionalització, té el resultat paradoxal d'augmentar la inseguretat en grups socials delimitats, però nombrosos, i receptius als missatges esquemàtics.

Tanmateix, cal ampliar encara l'explicació. Cal comptar amb la radicalització de l'opinió d'esquerra. El malestar difús té a veure amb descompensacions creixents al si d'una societat en què el benestar d'alguns s'acompanya amb l'estretor de molts. Com ha escrit Zygmunt Bauman: “res no és més humiliant que la pobresa, i no hi ha pobresa més humiliant que la que es pateix enmig de gent que viu un enriquiment intents i accelerat.” Pors difuses, por a un futur imprevisible i en un entorn internacional intranquil·litzador. Fons històric reaccionari (també una constant francesa), però fenòmens nous i presents pertot, sobre els quals s'ha reflexionat poc, en una Europa en què sembla més aviat irresponsable afeblir els mecanismes estabilitzadors bàsics, i no atendre com cal els sectors vulnerables.

Així com les tendències culturals nord-americanes acaben influint ací, també els daltabaixos polítics francesos es projecten de manera considerable al conjunt europeu, i especialment al món llatí, pel seu valor referencial. Sobretot quan aspectes significatius del context són compartits, i se sumen a tendències més generals. Per això importa –i molt– la manera com es resoldrà aquesta crisi. Si assistirem a un replantejament pregon, a un esforç de renovació i creativitat que en traga les lliçons pertinents i obriga camí a una síntesi política atenta als senyals que han estat llançats, o a un repliegament defensiu marcat per la confusió i la impotència. Més enllà d'una política, el que està en qüestió és una forma d'entendre la modernitat.

*Assagista i traductor
Universitat de València*